

потенциал в формировании личности будущего учителя зарубежной литературы. Отмечено, что для формирования культурного самоопределения студентов необходимо привлечение к предмету не только произведений мировой литературы, но и культуры в целом. Неотъемлемым компонентом подготовки будущих учителей зарубежной литературы определено также привлечение к обучению произведений современной мировой культуры как отражение культурных событий настоящего.

Ключевые слова: мировая литература, будущее учителя, Новая украинская школа, компетентность, зарубежная культура, современное искусство, развитие личности, ценности, подготовка.

Batrak T. V. Features of future foreign literature teachers of the New Ukrainian school professional training.

The article is devoted to the problem of future foreign literature teachers of the New Ukrainian school professional training. One of the key competencies of the New Ukrainian School is general cultural literacy, which envisages the formation of the future teacher's understanding and respect for the diversity of cultural expression and their own national identity. The author determined the subject "Foreign Literature" as a concentration of world cultural experience, human values and cultural diversity has significant potential in shaping the personality of the future teacher of foreign literature. It was noted that for the formation of students cultural self-determination, it is necessary to involve in the subject not only works of world literature, but also culture. An essential component of future teachers of foreign literature training is also determined to involve the works of modern world culture into the process of education as a reflection of the cultural events of the present.

Key words: world literature, future teachers, New Ukrainian school, competence, foreign culture, modern art, personality development, values, training.

УДК 372.881.1

DOI <https://doi.org/10.31392/2311-5491/2019-68.5>

Беньковська Н. Б.

СПЕЦИФІКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Досліджується проблематика навчання іноземної мови студентів економічних закладів вищої освіти і визначаються особливості цього навчання. Наразі знання іноземної мови стають невід'ємною складовою професійної компетентності фахівців з вищою освітою різного напрямку підготовки і роблять їх конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Усе це зумовлює необхідність якісних змін у навчанні іноземних мов студентів немовних спеціальностей з метою покращення рівня їхніх знань іноземної мови і можливості її практичного використання в майбутній професійній діяльності. Актуальність проблеми, що розглядається полягає в тому, що сьогодні існує суперечність між соціальним замовленням на висококваліфікованого фахівця, який добре володіє іноземною мовою і може використовувати її у своїй професійній діяльності, та невисоким рівнем підготовки випускників економічних спеціальностей з іноземної мови.

Ключові слова: спрямованість навчання, фахова підготовка, ініомовні компетенції, професійне спілкування, економічні спеціальності, професійна діяльність, мовленнєва діяльність, методика викладання іноземних мов.

Глобалізація світової економіки, розширення міжнародних зв'язків зумовлюють підвищення ролі іноземних мов у сучасному світі. Протягом останнього десятиріччя в нашій країні значно виріс інтерес до вивчення іноземних мов, і підтвердженням цьому є відкриття в багатьох вищих навчальних закладах факультетів, на яких іноземна мова вивчається як спеціальність, та тривалий попит, яким користуються ці фахівці. Випускники мовних вузів знаходять своє місце у професійному світі як учителі, викладачі, перекладачі тощо. Однак сьогодні все частіше в оголошеннях про прийом на роботу спостерігається тенденція, коли запрошуються менеджери, економісти, інженери зі знанням однієї або двох іноземних мов. Це є свідченням того, що з'являється попит на фахівців економічних та технічних спеціальностей з належним рівнем знань іноземної мови. В Європі майже кожний працівник використовує знання іноземної мови в професійній діяльності. Знання іноземної мови стають невід'ємною складовою частиною професійної компетентності фахівців з вищою освітою різного напрямку підготовки і роблять їх конкурентоспроможними на міжнародному ринку праці. Усе це зумовлює необхідність якісних змін у навчанні іноземних мов студентів немовних спеціальностей з метою покращення рівня їхніх знань іноземної мови і можливості її практичного використання в майбутній професійній діяльності. Існуюча суперечність між зростаючими вимогами до рівня знань іноземної мови фахівцями економічних спеціальностей та їхнім реальним невисоким рівнем знань, невмінням практично користуватись іноземною мовою в професійній сфері доводить необхідність вирішення проблемних питань у навчанні іноземної мови студентів економічних спеціальностей і пояснює актуальність цієї проблеми.

Мета статті – виявити особливості навчання іноземної мови студентів економічних закладів вищої освіти.

Завдання – проаналізувати дослідження інших науковців, які займались проблемою навчання іноземної мови студентів немовних спеціальностей, розкрити суть специфіки цього навчання.

Проблеми навчання іноземної мови професійного спрямування студентів економічних спеціальностей досліджували: О. Бігич, Ю. Дехтярьова, Т. Караєва, С. Боднар, Т. Корж, З. Корнева, В. Титова та ін. Подальше дослідження цієї проблеми сучасними мовознавцями, методистами пояснюється зростаючою роллю іноземної мови в професійній діяльності фахівців. За словами О. Карпової, яка досліджує проблему навчання іноземних мов у вищих економічних закладах освіти, одним із найефективніших підходів до навчання іноземної мови є особистісно-орієнтований підхід, що сприяє гармонійному розвитку і розкриттю творчого потенціалу студентів, позбавленню невпевненості в собі, зменшенню суперечності між рівнем набутих теоретичних знань та можливістю продуктивного використання іноземної мови в професійній діяльності. Зрозуміло, що навчання іноземних мов у економічному вищому навчальному закладі суттєво відрізняється від навчання в мовному закладі вищої освіти [5].

Порівнюючи навчання в мовному і немовному вишах, засновник напрямку методики навчання іноземних мов у немовних закладах вищої освіти Й. Берман вважає, що в першому випадку мову опановують як засіб спілкування і вивчають її як систему засобів вираження. У другому випадку мові навчають тільки як засобу спілкування, що реалізується в мовленні. Теоретичні відомості використовуються тільки тією мірою, в якій вони можуть допомогти опануванню мови [3, с. 54].

Аналізуючи його дослідження, вважаємо доречним урахування таких особливостей навчання іноземних мов в економічних закладах вищої освіти:

- практична спрямованість навчання; студенти опановують іноземну мову як засіб для отримання додаткової інформації зі свого фаху. Вони навчаються не тільки іноземній мові як такій, але й прийомам роботи з іноземною спеціальною літературою, спеціальною лексикою, системою позначень та специфічними для закордонного досвіду поняттями. Це стає можливим тільки завдяки тісному зв'язку навчання іноземної мови з навчанням профільним предметам. У процесі навчання студент не тільки опановує мову і лексику як її складову частину, але і вчиться використовувати її як дійовий засіб отримання необхідної інформації зі спеціальності;

- послідовний характер навчання; будучи продовженням шкільного навчання, цей курс спирається на знання, уміння й навички, отримані студентом у школі;

- високий рівень узагальненості; якісна особливість навчання в економічних закладах вищої освіти полягає в тому, що отримані знання з мови на основі узагальнень формуються у спрямовану функціональну систему. Психологічні особливості студентів дозволяють зробити це з більшим рівнем узагальненості, ніж це має місце у школі. Навчання мови в економічних закладах вищої освіти повинно бути представленим не як проста серія занять, а як серйозний курс навчання, що визначається не тільки своїми чіткими цілями і завданнями, але й характерними для вищої школи прийомами опанування матеріалу;

- підвищення значення самостійної роботи; мові можна тільки навчитись. Опанувати мову – це означає навчитись автоматично використовувати мовні засоби в мовленні, а навички можуть бути сформовані тільки за умови активної навчальної діяльності самого студента. Роль викладача полягає в тому, щоб зробити навчальну роботу студентів цілеспрямованою, полегшити йому шлях засвоєння матеріалу. Обов'язковою є вольова, зосереджена, наполеглива праця студента, без якої опанувати мову неможливо. Зважаючи на жорстку обмеженість у навчальному часі, серйозність цілей навчання, а також урахування психологічні особливості студента та обов'язкову умову інтенсивності вправ для опанування мовою, основну кількість тренувальних вправ потрібно перенести на самостійну роботу. Основні зусилля викладача повинні бути зосередженими на прийомах раціонального пояснення, на контролі виконання завдань, на коректуванні результатів роботи;

- особливості співвідношення видів мовленнєвої діяльності; цілі і завдання навчання в економічному закладі вищої освіти та специфіка опанування мовленнєвих навичок визначають особливості співвідношення формуючих навичок та умінь усного мовлення та читання. Оволодіння навичками усного мовлення, зокрема навичками говоріння, вимагає великих затрат часу на виконання тренувальних вправ. За певний час навчання студент може оволодіти відносно невеликим обсягом лексики та граматичного матеріалу в усному мовленні, проте обсяг пасивного словникового запасу та пасивного граматичного матеріалу в плані читання буде значно більшим. Враховуючи взаємно позитивний вплив розвитку навичок усного мовлення та читання, характер цілей навчання та особливості побудови навчального процесу вказують на доречність для курсу навчання іноземної мови в економічних закладах вищої освіти несумісного паралельного розвитку навичок та умінь усного мовлення і читання [3, с. 52–53].

Погоджуючись із думкою Й. Бермана, ми хотіли б виділити ще деякі характерні особливості навчання іноземної мови в економічних закладах вищої освіти. Однією з них є короткий термін курсу вивчення іноземної мови для студентів економічних спеціальностей, що, на жаль, не дає можливості повною мірою охопити весь спектр професійно спрямованого та базового навчального матеріалу.

А. Безрукова зазначає, що Інтернет має всі технічні, програмні і комунікаційні можливості для саморозвитку особистості й організації навчального процесу з англійської мови з використанням найширшого спектру інформаційних ресурсів. Технічні засоби, безперечно, можуть забезпечити успіх навчання, але правильне

поєднання різноманітних видів навчання сприятиме підвищенню ефективності та дає можливість досягти якнайкращих результатів [1]. Таким чином, зазначимо, що поєднання електронного середовища з денним навчальним процесом має такі позитивні наслідки: спрощується процес інформування студентів про певні зміни, доповнення, коригування навчальних дисциплін; збільшується можливість активного залучення та використання методичної, літературної бази; пришвидшується зворотний зв'язок; у такий спосіб можливо ефективно узгодити, спланувати і скоригувати самостійну діяльність студентів.

Процес професійного англійського навчання має певні труднощі. По-перше, викладання дисциплін англійською мовою передбачає достатньо високий вхідний рівень володіння мовою студентами. Перехід від системи вступних іспитів до зовнішнього незалежного оцінювання виключив можливість особистого спілкування з абітурієнтами, що у свою чергу перешкоджає об'єктивному виявленню їхнього рівня володіння мовою. Показники середнього балу атестату так само не дають об'єктивної картини рівня знання англійської мови майбутніми студентами (питання невідповідності оцінок реальному рівню знань у деяких випадках). Тому єдиним критерієм вступу студентів на економічні спеціальності з навчанням англійською мовою є власне бажання студента. Пізніше протягом навчання з'ясовується відповідність підготовки студента вимогам начального курсу. В разі невідповідності цим вимогам студент може перейти в групу за таким саме фахом, але з навчанням українською мовою, або вдосконалювати власний рівень знань під час навчання на заняттях з англійської мови.

По-друге, професійна підготовка англійською мовою передбачає високий рівень володіння мовою викладачами. Найпростіший варіант – це залучення іноземних спеціалістів з фаху, але якісна та ефективна підготовка передбачає системність, поступовість та довготривалість, що важко забезпечити в разі залучення висококваліфікованих професорів англійських університетів. Професійне англійське навчання передбачає викладання курсів носіями мови. Тому найоптимальнішим варіантом є короткострокові окремі курси, які викладаються запрошеними викладачами з англійських університетів; проведення міжнародних шкіл та семінарів за фахом разом з університетами Великої Британії та США. За цих умов студенти, з одного боку, мають змогу вдосконалювати знання як з іноземної мови, так і зі спеціальності, а з іншого – мають системно організовану професійну підготовку у власному вищому навчальному закладі. Тому більша частина дисциплін має викладатися професорами та викладачами економічного факультету. Найкращим варіантом є наявність у викладачів подвійної освіти – економіст-філолог, юрист-філолог, соціолог-філолог та інші. Однак кількість таких спеціалістів незначна. Тому виникає питання вдосконалення рівня володіння мовою викладачами економічних факультетів. Це довготривалий процес і він насамперед потребує мотивації викладачів самовдосконалюватись [2].

Підвищення рівня володіння іноземною мовою можливо під час проведення стажувань в університетах за кордоном, участі в мовних школах, відвідуванні курсів, які організують викладачі кафедри іноземних мов. Підтвердження рівня володіння англійською мовою забезпечує складання іспитів TOEFL, ITLTS або інших іспитів в акредитованих організаціях та установах.

По-третє, викладання дисциплін англійською мовою вимагає зміни підходу до методики викладання. Організація лекцій та практичних занять англійською та українською мовами сильно відрізняється. Це зумовлено рядом чинників, а саме: студенти навчаються на нерідній мові, знаходячись не в англійському середовищі; рівень володіння мовою студентів першого курсу недостатньо високий, і вони не володіють фаховою термінологією з фахових дисциплін; більшість інформативного забезпечення дисципліни (підручники та електронні видання) – на українській мові. Організація викладання предметів англійською мовою передбачає: для проведення лекцій: бачення подання матеріалу, чітко, стисло викладання інформації (без великих складнопідрядних та складносурядних речень), надання термінів на початку лекції з теми; для семінарів: повторення термінів на початку заняття, уникнення виду діяльності питання-одноосібна відповідь, надання переваги таким видам діяльності, як дискусія, круглі столи, перехід від монологічної відповіді до діалогічної; для контролю засвоєння знань: фронтальні опитування, міні тести (як з варіантами відповідей, так і відкриті), індивідуальні роботи з публічним захистом.

Професійне навчання на англійській мові фахівців економічної сфери діяльності збільшить рівень мобільності студентів, надасть їм можливість продовжити освіту в європейських університетах, підвищить їх рівень конкурентоспроможності на ринку праці. Організація процесу фахового навчання на англійській мові – довготривалий і досить складний процес, який потребує значної попередньої підготовки.

Висновки. Підсумовуючи вищесказане, можемо відмітити, що до специфіки навчання іноземної мови студентів економічних закладів вищої світи належить:

- обмежений термін навчання іноземної мови;
- тривала перерва (2–3 роки) між закінченням курсу іноземної мови і можливим практичним застосуванням знань з іноземної мови під час професійної діяльності;
- різний рівень знань іноземної мови на початковому етапі;
- невідповідність змісту навчання іноземної мови зі змістом професійної підготовки студентів економічних спеціальностей;
- збільшення самостійної роботи студентів і зменшення практичних занять з іноземної мови;
- низький рівень мотивації вивчення іноземної мови.

Шляхи вирішення вищезазначених проблемних питань у навчанні іноземної мови студентів економічних спеціальностей є завданням нашого подальшого дослідження.

Використана література:

1. Безрукова А. Р. Методика розробки, проведення та забезпечення навчальних занять при очно-дистанційному навчанні під час вивчення англійської мови не на мовних спеціальностях : зб. тез доповідей I Всеукраїнського науково-практичного вебінару «Особливості викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей». Житомир, 2014. С. 3–7.
2. Беньковська Н. Б. Особливості професійного навчання англійською мовою майбутніх економістів в університетах України : зб. тез доповідей міжвузівського науково-методичного семінару «Педагогічна майстерність у викладанні мовних дисциплін». Київ, 2016. С. 11–13. URL: <http://kamts2.kpi.ua/ru/node/330>
3. Берман И. М. Методика обучения английскому языку в неязыковых вузах. Москва : Высшая школа, 1970. 230 с.
4. Боднар С. В. Формирование самообразовательной компетентности студентов экономических специальностей в процессе изучения иностранного языка. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. 2004. № 2. С. 103–108.
5. Карпова О. О. Особистісно-орієнтоване навчання студентів-економістів у процесі вивчення іноземної мови. *Науковий вісник ПНПУ імені К.Д. Ушинського*. Одеса, 2011. С. 65–70. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2960>.

References:

1. Bezrukova A. R. (2014). *Metodyka rozrobky, provedennya ta zabezpechennya navchalnyx zanyat pry ochno-dystancijnomu navchanni pid chas vyvchennya anglijskoyi movy ne na movnyx specialnostyax* [Methodology of developing, conducting and providing training sessions for distance learning when studying English is not in language specialties]: // *Zb. tez dopovidej I Vseukrayinskogo naukovopraktychnogo vebinaru* [«Osoblyvosti vykladannya inozemnyx mov dlya studentiv nemovnyx specialnostej»]. Zhytomyr. P. 3–7. [in Ukrainian].
2. Benkovska N. B. (2016). *Osobly`vosti profesijnogo navchannya anglijskoyu movoyu majbutnix ekonomistiv v universytetax Ukrainy* // [Features of English language proficiency training for future economists in Ukrainian universities]: *Zb. tez dopovidej mizhvuzivskogo naukovometodychnogo seminaru «Pedagogichna majsternist u vykladanni movnyx dyscyplin»*. Kyiv. P. 11–13. Retrieved from: <http://kamts2.kpi.ua/ru/node/330> (last accessed: 05.05.2019) [in Ukrainian].
3. Berman Yu. M. (1970). *Metodyka obucheniya anglyiskomu yazyku v neyazykovyx vuzax* [Methods of teaching English in non-linguistic universities]. M.: Vushaya shkola. 230 p. [in Russian].
4. Bodnar S. V. (2004). *Formyrovanye samoobrazovatelnoj kompetentnosti studentov ekonomycheskyx specialnostej v processe yzucheniya inostrannogo yazuka* [Formation of self-educational competence of students of economic specialties in the process of learning a foreign language] // *Naukovi zapysky Ternopilskogo nacionalnogo pedagogichnogo universytetu. – Seriya: pedagogika*. № 2. P. 103–108. [in Russian].
5. Karpova O. O. (2011). *Osobystisno-oriyentovane navchannya studentiv-ekonomistiv v procesi vyvchennya inozemnoyi movy* [Person-oriented training of students-economists in the process of learning a foreign language] // *Naukovyj visnyk PNPУ imeni K. D. Ushynskogo*. P. 65–70. Retrieved from: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2960> (last accessed: 02.05.2019) [in Ukrainian].

Беньковская Н. Б. Специфика обучения иностранному языку студентов экономических учреждений высшего образования.

В статье автор исследует проблему обучения иностранному языку студентов экономических университетов и определяет особенности данного обучения. Актуальность затронутой проблемы заключается в том, что сегодня существует противоречие между социальным заказом на высококвалифицированного специалиста, который хорошо владеет иностранным языком и может использовать его в своей профессиональной деятельности, и невысоким уровнем подготовки выпускников экономических специальностей по иностранному языку.

Ключевые слова: *направленность обучения, специализированная подготовка, иноязычные компетенции, профессиональное общение, экономические специальности, профессиональная деятельность, языковая деятельность, методики преподавания.*

Benkovska N. B. Peculiarities of learning foreign languages by the students of economic specialties.

This article deals with the problem of learning foreign languages by the students of economic professions and defines peculiarities of this learning. The urgency of the mentioned problem today is a contradiction between the social order for the highly skilled expert who knows foreign language and can use it in the professional work and a low preparation level of graduates of economic specialties on foreign language.

Key words: *orientation of learning specialized training, foreign language competencies, professional communication, economic specialties, professional activities, language activities, teaching methods.*